

Valentin Naumescu

Marile schimbări

*Crize și perspective
în politica internațională*

Prefață de
Bogdan Aurescu

TREI

EDITORI:
Silviu Dragomir
Vasile Dem. Zamfirescu

DIRECTOR EDITORIAL:
Magdalena Mărculescu

COPERTA:
Faber Studio

DIRECTOR PRODUCȚIE:
Cristian Claudiu Coban

DTP:
Florin Paraschiv

CORECTURĂ:
Elena Bițu
Rodica Petcu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
NAUMESCU, VALENTIN

Marile schimbări: crize și perspective în politica
internațională / Valentin Naumescu – București:
Editura Trei, 2015

Bibliogr.
ISBN 978-606-719-498-2
32(100)

© Editura Trei, 2015

O.P. 17, GHIȘEUL 1, C.P. 0490, BUCUREȘTI
TEL.: +4 021 300 60 90 ; FAX: +4 0372 25 20 20
E-MAIL: comenzi@edituratrei.ro

www.edituratrei.ro

Cuprins

<i>Prefață (de Bogdan Aurescu)</i>	11
<i>Notă introductivă</i>	15
Capitolul 1. O privire asupra tematicii globale actuale	23
<i>Politica lumii în 2015. Teme și tendințe. Câteva perspective</i>	25
<i>Occident contra Occident. Tragedia de la Charlie Hebdo, redescoperirea conservatorismului identitar și prăbușirea multiculturalismului liberal</i>	32
<i>Dilemele Vestului în relația cu Rusia: patru abordări posibile, niciuna convenabilă</i>	36
<i>München, Europa și lumea: atunci și acum</i>	42
<i>Cum poate fi oprit un stat agresor, când nimeni nu mai este dispus să moară pe front? Noua dilemă a relațiilor internaționale</i>	47
<i>Redeschiderea dosarului istoric al Estului. Război în Europa. Apărarea cibernetică sau NATO II?</i>	53
<i>Netanyahu în America: până unde ține campania electorală și de unde începe ruptura reală?</i>	58
<i>Șaptezeci de ani de la sfârșitul Războiului în Europa. Erodarea ordinii occidentale, frustrările postsovietice ale Rusiei și dilemele Uniunii Europene</i>	64
<i>G7, Summitul speranțelor moderate. Mai pot puterile democratice ale lumii să se opună perspectivei dezordinii globale?</i>	70

<i>Acordul marilor puteri cu Iranul: o bombă cu fitil sau o resursă de încredere într-un Orient Mijlociu devastat de ură?</i>	74
<i>Reabilitarea Iranului va schimba raporturile de putere în Orientul Mijlociu. De ce este Europa dornică de colaborare, iar America încă reticentă?</i>	79
<i>Războiul Nordului? Puterile arctice se pregătesc pentru marea miză a deceniilor viitoare</i>	84
<i>Rusia mută strategic în Siria. America inertă, Europa în degringoladă. Se coace Pactul Occidentului cu Rusia?</i>	90
<i>Derapajele antiamericane ale lui Juncker, resurgența Rusiei și dilemele noii ordini mondiale</i>	98
Capitolul 2. Uniunea Europeană: criza paradigmei integrării și începutul erei dezintegrării?	105
2.1. Europa sub presiunea dezacordurilor interne	107
<i>Nu e bine, dar putea fi mai rău. Zece ani complicați în Europa. Despărțirea de Barroso</i>	107
<i>Europa între sfârșitul Integrării și începutul Dezintegrării. Episodul scoțian</i>	113
<i>Politica externă a Uniunii Europene: un nou început, o nouă deziluzie la orizont. De ce n-o să funcționeze nici acum</i>	118
<i>Security Trusts, proiectul MAE pentru creșterea încrederii în regiune. Ce o să meargă, ce n-o să meargă</i>	126
<i>Furtună de vară sau „testul de stres“ al Uniunii Europene. Londra — exit după 2015?</i>	131
<i>Europa post-25 mai și dilemele ei. Europeanizarea Ucrainei sau „ucrainizarea“ Europei?</i>	135
<i>„Dictator neofascist“ sau „viceregele“ lui Putin la Budapesta? Tristele alternative liberale ale finalului Epocii Orbán</i>	140
<i>Surpriza alegerilor din Polonia. Un nou Orbán în Europa? Continuă întărirea platformelor naționalist-conservatoare</i>	145
<i>„Foarte sus, foarte jos“. Căderea unui președinte</i>	151
<i>Întoarcerea revizionismului în Europa. Metoda referendumului</i>	154

<i>Nicîcînd Franța nu a pîrut mai mică...</i>	159
<i>Cîderea (guvernului) Franței și gîlceava socialiștilor cu ei îniși</i>	164
<i>Repetarea scenariului electoral german în Marea Britanie.</i>	
<i>Polarizarea politică a Europei și „topirea” partidelor liberale</i>	169
<i>Armata Uniunii Europene și iluziile lui Juncker. De ce nu NATO?</i>	173
<i>„Insula” Uniunii Europene, sub asaltul disperării lumii islamice</i>	178
<i>Costul inacțiunii Occidentului în Siria. Rîzbunarea subtilă a Turciei și asaltul migranților asupra Europei. Rusia preia inițiativa?</i>	184
2.2. Criza din Grecia: semnalul unei noi Uniuni Europene?	191
<i>Cu cravată sau fără cravată? Rîzboiul utopiilor și Grecia lui Tsipras</i>	191
<i>Criza Greciei, o problemă de esență a funcționării Europei unite, cu două ieșiri proaste</i>	197
<i>Referendumul din Grecia: despre limitele democrației și capcanele suveranității poporului</i>	201
<i>Syriza a vîndut grecilor iluzii. Neocomuniștii au reideologizat Europa și au pierdut pariul. Urmează Podemos în Spania?</i>	205
3. Vecinătatea estică a Uniunii Europene, pe falia dintre lumi.	
Relația Europei cu Rusia: timpul marilor decizii	211
3.1. Există un destin al zonei gri ?	213
<i>Un elicopter pentru Ianukovici! Criza Ucrainei și preliminariile rîzboiului la periferia Europei</i>	213
<i>Ucraina a pierdut Crimeea. Occidentul nu o va apăra militar! Începe al doilea Rîzboi Rece</i>	217
<i>Noua Europă de Est, în pericol. Se mai poate impune Occidentul în al doilea Rîzboi Rece?</i>	221
<i>Revoluție sau „proxy war” în Ucraina post-Vilnius?</i>	226
<i>Ucraina a pierdut rîzboiul. Noua Europă de Est rămîne captivă în zona gri</i>	230
<i>Rîzboiul Estului intră în faza deciziilor critice</i>	235
<i>Dezvăluirile lui Sikorski și dramele Ucrainei: națiune fără unitate, alegeri fără opțiuni, iarnă fără gaz, integrare fără aderare</i>	241
<i>Serbia–Albania. Imaginea fragilității regiunii în care trăim</i>	247

<i>Cum se va încheia războiul din Ucraina. Cine câștigă, cine pierde. Ce va urma</i>	251
<i>„Pupat Piața Euro Maidanului“. Franco-germanii feliicită și abandonează Ucraina în favoarea relației cu Rusia</i>	258
<i>Ucraina se prăbușește. Începe marea „reazăzare tectonică“ în Estul Europei. Cât de pregătită este România?</i>	264
<i>Să fii sau să nu fii pe falia dintre lumi? Despre avantajele și dezavantajele periferiei geopolitice</i>	271
<i>Ucraina pierde și Estul. Soluțiile pentru disciplinarea Rusiei există, dar sunt scumpe</i>	276
<i>Prețul păcii, prețul războiului. Europa în cumpănă</i>	280
<i>Dictatori, palme și glumițe la Summitul resemnării europene</i>	285
3.2. Republica Moldova, drumul spre necesarele clarificări	290
<i>Poate România susține Alianța „Moldova Euro-Comunistă“ de la Chișinău?</i>	290
<i>Impasul coaliției proeuropene de la Chișinău. Înlocuirea PL cu PCRM ar schimba esențial mesajul alegerilor</i>	295
<i>Nevoia unui premier proeuropean puternic și credibil la Chișinău. Dacă e și proromân, cu atât mai bine. Soluția „unirilor mici“</i>	300
<i>Majoritatea proeuropeană de la Chișinău, în pericol. E nevoie de o emoție puternică, pe finalul campaniei. Ce poate face România, înainte și după?</i>	305
<i>Extinderea Uniunii Europene s-a încheiat. Care va fi locul Republicii Moldova în sistemul relațiilor internaționale?</i>	309
<i>Chișinăul va recunoaște independența Transnistriei! De ce nu e bună federalizarea</i>	312
<i>Statalitatea Republicii Moldova: cronica unei dezintegrări anunțate</i>	317
<i>O vizită care redefiște relațiile pe termen lung. Cum poate deveni Republica Moldova un non-subiect în politica românească</i>	321
<i>Drumul spre nicăieri. Ce dorește, de fapt, și ce fel de țară este astăzi Republica Moldova?</i>	326

<i>Derută, mediocritate și lipsă de soluții credibile la Chișinău.</i>	
<i>Ce șanse reale mai are occidentalizarea Basarabiei?</i>	331
3.3. Rusia, în căutarea unui discurs pentru secolul XXI	336
<i>Excelență, a meritat mediatizarea obținută cu prețul oprobiului?</i>	
<i>Mai are rost continuarea misiunii dumneavoastră în România?</i>	336
<i>Poate fi apărată credibil Europa Centrală fără baze permanente</i>	
<i>NATO în regiune? Cât de real este pericolul unui atac al Rusiei?</i>	341
<i>Rusia a trecut „linia roșie“ a Războiului Rece. Crește nevoia</i>	
<i>de America în Centrul și Estul Europei</i>	347
<i>A cedat Rusia în Ucraina? Să credem în noul chip al Matrioșkăi?</i>	351
<i>Să plângi sau să râzi în noul Război Rece? „Bețivule!“ „Ba tu!“</i>	358
<i>Destructurarea estului Europei: o miză pentru reprofilarea</i>	
<i>Rusiei ca superputere?</i>	362
<i>Noul Pact ruso-german asupra estului Europei.</i>	
<i>Mai este America dispusă să-l oprească?</i>	366
<i>Dilema extinderii NATO în fostul spațiu sovietic: Art. 5.</i>	
<i>Cum reinventează Putin Occidentul</i>	371
<i>Și dacă Rusia va lovi într-o zi pe teritoriul NATO,</i>	
<i>pentru a decredibiliza art. 5? Ce vom face, concret?</i>	376
<i>Cât costă pacea cu Rusia?</i>	382
4. Statele Unite în mandatele lui Barack Obama:	
dezangajare sau revenire?	387
<i>„Umbra crizei a trecut“. Revenirea Americii și consecințele ei,</i>	
<i>între discurs și realitate</i>	389
<i>Merry Christmas și Jihad la Lindt Chocolate Cafe! Terorism, tortură</i>	
<i>și iar terorism. Mai poate fi oprit războiul civilizațiilor?</i>	394
<i>Ce semnal transmite plecarea lui Chuck Hagel de la Pentagon?</i>	
<i>Obama își pregătește finalul de mandat. Restabilirea</i>	
<i>autorității sale și a Americii</i>	399
<i>Începe să se întrezărească America post-Obama:</i>	
<i>dezamăgire, neîncredere, precauție</i>	404
<i>Yes We Can! Distrugerea Statului Islamic: pariul final</i>	
<i>al administrației Obama</i>	410

<i>Irak: un stat eşuat, un popor distrus. A doua intervenție militară a Americii, acum necesară</i>	416
<i>Londra se alătură Washingtonului în dosarul „NATO în estul Europei“. Din nou despre mult ridiculizata „axă Washington-Londra-București“</i>	421
<i>Expulzarea șefului CIA filiala Berlin. Neîncrederea Germania-SUA, la cote maximale în era postbelică</i>	425
<i>Războiul de după război. Divizarea Irakului postamerican?</i>	429
<i>Începe cursa pentru Casa Albă. Ne interesează?</i>	435

Prefață

Mărturisesc că sunt un cititor fidel al comentariilor domnului profesor Naumescu. Pentru că profesorul Naumescu are o scriere lucidă și, în același timp, o privire sinceră și avizată asupra unor teme ample de politică externă, care ne preocupă în cel mai mare grad pe noi, diplomații — o „specie“ din care și profesorul Naumescu a făcut parte, cu onoare, pentru câțiva ani buni. Sunt convins că experiența și „lecțiile învățate“ ale domniei sale ca secretar de stat în Ministerul Afacerilor Externe, apoi în calitate de consul general în Canada, au avut o influență cert benefică asupra unghiului concret, de practician, care se regăsește în nuanțele fine și aplicate ale articolelor domnului Naumescu — care se completează fericit cu o solidă cunoaștere a teoriilor și conceptelor referitoare la relațiile internaționale.

Sunt analize care îmbrățișează, cu o perspectivă globală, determinată în mod firesc de evoluțiile de multe ori imprevizibile ale dinamicii cotidiene a relațiilor internaționale, temele care definesc, în ansamblul lor, tendințe de modificare semnificativă a raporturilor de putere în comunitatea internațională, dar și încercări de testare a limitelor arhitecturii de securitate la nivel internațional, inclusiv prin încălcări flagrante ale principiilor fundamentale ale dreptului internațional care stau la baza acestei arhitecturi.

Astfel, domnul profesor Naumescu analizează de la efectele multiple ale terorismului internațional la consecințele acordului

istoric privind dosarul nuclear iranian, de la frământările interne ale Uniunii Europene în fața noilor și diverselor sale provocări la evoluțiile politicii europene a Ungariei vecine, de la scenariile post-electorale din Marea Britanie în conexiune cu reșezarea relației sale cu Uniunea Europeană până la criza datoriilor din Grecia, de la relațiile Uniunii Europene cu NATO în domeniul securității până la provocările excepționale din Vecinătatea Estică determinate de agresiunea Federației Ruse în Ucraina, de la situația complexă a Republicii Moldova la dificultățile strategice ale reșezării raporturilor Rusiei cu Occidentul, respectiv despre rolul global al Statelor Unite în actualul context mondial de securitate.

Toate aceste teme nu sunt tratate însă dintr-o perspectivă abstractă, ci din unghiul intereselor de politică externă sau de securitate ale României, care sunt permanent urmărite, implicit sau explicit, de către autor.

Este perspectiva care, din punctul meu de vedere, ca practician al politicii externe a României, prezintă cea mai mare valoare a esurilor profesorului Naumescu.

Ca diplomat și ministru de Externe, recunosc în toate aceste teme activitatea zilnică a diplomației române. Anul 2014 a adus foarte multe provocări la nivel geostrategic în vecinătatea extinsă a României, ca stat membru al Uniunii Europene și al NATO, care au determinat analize strategice aprofundate și reevaluări riguroase, o ajustare a viziunii strategice a diplomației române și propuneri de soluții, concepte și de noi instrumente, pe care și în 2015 lucrăm pentru a le proiecta și promova, astfel încât să fim mai eficienți în realizarea obiectivului național de asigurare a securității statului român, în sens larg. Nu putem ignora faptul că în jurul celor două organizații din care facem parte s-a creat un veritabil cerc de instabilitate, cu multe puncte fierbinți (de la agresiunea Federației Ruse în Ucraina și modificarea echilibrului de securitate în regiunea Mării Negre prin ocuparea Crimeei, în est, până la ascensiunea fenomenului terorist, provocarea migrației ilegale, crizele diverse și instabilitatea statală, în sud). Iar România — aflată la

granița de est a acestora și la punctul de inflexiune cu vecinătatea lor sudică, prin regiunea extinsă a Mării Negre — are datoria și responsabilitatea de a ajuta substanțial la efortul de a proiecta stabilitate, democrație, prosperitate. Avem această datorie și responsabilitate nu doar pentru noi, ca stat, dar și pentru comunitatea de valori din care facem parte. Scopul nostru strategic a fost și este, permanent, acela de a folosi toate energiile diplomatice pentru a focaliza pe toate canalele disponibile atenția și a determina înțelegerea corectă a partenerilor noștri asupra evoluțiilor critice din vecinătatea noastră, precum și de a construi noi instrumente, de tip soft sau hard security.

De aceea, în cursul anului 2015 am contribuit substanțial la procesul de revizuire a Strategiei Europene de Securitate, respectiv a Politicii Europene de Vecinătate — propunând, printre altele, crearea platformelor de dialog permanent pe teme de securitate în sens larg sau Security Trusts (concept pe care și profesorul Naumescu îl analizează pe larg într-un studiu din prezentul volum), iar la nivel NATO am avansat crearea unei strategii NATO cu două brațe, înspre Est și înspre Sud, privind relațiile Alianței cu partenerii săi, am promovat activ politica de extindere a Alianței, am sprijinit concret implementarea deciziilor NATO luate la Summitul din Marea Britanie din 2014, atât în privința măsurilor de reasigurare, cât și a celor de adaptare, prevăzute în Planul de Acțiune pentru creșterea vitezei de reacție a Alianței — cu efecte concrete prin crearea pe teritoriul României a celor două structuri de comandă și control ale NATO, am propus împreună cu Germania și Bulgaria o regândire a Sinergiei Mării Negre, am relansat dialogul strategic cu Germania, Franța și Polonia și am propus noi formate de cooperare, am lansat conceptul creării unei Curți Internaționale împotriva Terorismului, pentru o mai eficientă descurajare și combatere a acestui fenomen aflat în amplificare. Și exemplele pot continua. Ele arată că diplomația română începe să dobândească maturitate la nivelul structurilor din care facem parte — nu mai suntem un stat care se aliniază la pozițiile altor state, ci punem idei și inițiative în discuție,

contribuind la crearea în jurul nostru a unei centuri de securitate în sens larg, care să contracareze și să înlocuiască centura de instabilitate din prezent.

În tot acest efort, analizele de calitate, uneori sau mai ales cele critice, cum sunt comentariile profesorului Naumescu, sunt mereu foarte utile pentru o calibrare eficientă a demersului complex de politică externă.

Sigur, provocarea cea mai mare pe care o poate reprezenta un volum care adună contribuții ce analizează evoluții cotidiene ale relațiilor internaționale este de a vedea, după ceva timp, măsura în care analiza este confirmată de evoluțiile subsecvente. Constat cu satisfacție că, în cazul contribuțiilor domnului profesor Naumescu, analiza rămâne perfect valabilă și la fel de pertinentă ca atunci când ele au fost scrise. Aceasta este dovada esențială a validității și profunzimii analizei autorului — căci nu este atât de dificil pe cât pare la o vedere superficială să faci predicții pe termen lung, pe care puținii din cei de față pot să le mai verifice, cât să realizezi proiecții pentru orizontul imediat și de termen mediu. Or, domnul profesor Naumescu trece cu brio acest test al analizei solide, de perspectivă concretă. Sunt convins că prezentul volum despre „Marile schimbări. Crize și perspective în politica internațională” va fi de mare interes pentru toți cei pasionați de relațiile internaționale și de politica externă contemporană, fie ei studenți, teoreticieni sau practicieni din lumea atât de complexă a diplomației de astăzi.

Prof. univ. dr. Bogdan Aurescu
Ministrul Afacerilor Externe al României

Notă introductivă

A spune că lumea se schimbă este deja un loc comun. Până la un punct, se poate admite că fiecare generație a trăit, de fapt, sub semnul schimbărilor. Mai mari sau mai mici, mai rapide sau mai lente, transformările politice, economice, tehnologice și socioculturale care însoțesc succesiunea diferitelor etape istorice fac parte din însăși definiția modernității târzii. Relațiile internaționale nu au făcut, nici ele, excepție de la regula permanentei înnoiri.

Chiar și în aceste condiții de intensificare a dinamicii sistemului internațional, dacă avem în vedere cel puțin perioada de după primul război mondial, avem totuși pretenția că ceea ce s-a întâmplat în istoria recentă (să zicem, în ultimii 25 de ani) și se întâmplă și în prezent depășește prin complexitate, magnitudine, viteză și semnificații transformările epocilor trecute. Asistăm așadar la o *accelerare a istoriei*, după cum spun unii autori.

Noi, generația celor care am participat la trecerea „pragului istoric” 1989 și am fost martori la căderea regimurilor comuniste, apoi la destrămarea Uniunii Sovietice în 1991, extinderea NATO și a Uniunii Europene până la frontierele defunctei URSS, atacurile teroriste apocaliptice de la 11 septembrie 2001, Războiul contra Terorismului și răcirea relațiilor americano-europene după intervenția militară din Irak în 2003, ascensiunea economică fulminantă a Chinei și a bazinului Asia-Pacific, alegerea primului președinte

afro-american al Statelor Unite în 2008, criza financiară globală, „Primăvara Arabă” din 2011–2012 și căderea unor dictatori „legendari” din nordul Africii, anexarea Crimeei în martie 2014, prin sfidarea ordinii de drept internaționale, izbucnirea celui de-al doilea Război Rece NATO-Rusia, reabilitarea Iranului prin Acordul cu marile puteri, după o lungă izolare internațională, sau falimentul de facto al Greciei în cadrul Zonei Euro, avem motive să credem că trăim cu adevărat *un timp al marilor schimbări și al premierelor istorice*. Admit însă că există și contraargumente (de esență conservatoare) la teza schimbării accelerate, conform cărora tot ce se întâmplă în prezent nu ar fi, în fond, decât o reluare în forme noi a unor procese istorice ciclice, cu reflectări politice, sociale sau economice care ne pot părea inedite.

Volumul de față, *Marile schimbări. Crize și perspective în politica internațională*, reunește majoritatea analizelor, articolelor și comentariilor mele subscrise acestei tematici complexe a transformărilor politice globale și regionale, publicate pe platforma Contributors între ianuarie 2014 (intensificarea protestelor din Euro Maidan, care aveau să ducă la fuga fostului președinte Ianukovici în Rusia) și octombrie 2015 (intervenția militară a Rusiei în Siria), adică o perioadă crispată a scenei politico-diplomatice internaționale, marcată de tensiuni, crize și chiar conflicte deschise, care „reașează” pe termen mediu și lung plăcile tectonice ale sistemului relațiilor internaționale.

Acest proiect editorial succede, firesc aș spune, volumului *Teme de politică internațională: conflicte, tensiuni, dezbateri* (Valentin Naumescu, Editura Fundației pentru Studii Europene, Cluj-Napoca, 2014) care a pus între coperte articolele din perioada octombrie 2012–ianuarie 2014. Acum, prin grija domnului Lucian Popescu, editorul Contributors, și a Editurii Trei, o nouă serie de articole, analize și comentarii de politică internațională sunt oferite publicului iubitor de carte tipărită.

Cele 79 de texte cuprinse în această carte acoperă, în mod inevitabil, o arie tematică largă, aparent greu de articulat într-o perspectivă unitară. Patru mari capitole, plus subcapitolele aferente,

structurează conținutul volumului, practic pe tot atâtea dimensiuni interconectate ale intereselor politice: „Global“, „Uniunea Europeană“, „Estul și Rusia“, „Statele Unite“. Firește, nu e greu de observat că e vorba de o viziune în cele din urmă eurocentrică, cu avantajele și limitele ei, focusată pe spațiul euro-atlantic și pe relaționările acestuia cu lumea exterioară, în prelungirea abordărilor, oarecum clasicizate, de tipul „Vestul și Restul“. Spun așa, chiar dacă Occidentul de astăzi nu mai este cel din deceniile Războiului Rece, iar relațiile Statele Unite–Uniunea Europeană precum și Uniunea însăși, extinsă după 1990 de la 12 la 28 de state membre, abundă în clivaje și dezacorduri interne.

Primul capitol, *O privire asupra tematicii globale actuale*, își propune să introducă cititorii în problematica agendei politico-diplomatice globale, a celor mai reprezentative teme și dosare de politică internațională, care stârnesc în prezent cele mai intense controverse și totodată reflectă cele mai adânci și grave preocupări ale actorilor statali și non-statali din sistemul relațiilor internaționale. De exemplu, terorismul de tip *homegrown*, practicat de „cetățeni“ născuți în state occidentale (de regulă, dar nu întotdeauna, din generația a doua de imigranți musulmani), racolați la vârsta adolescenței de organizații criminale și întorși violent împotriva valorilor și intereselor țărilor lor natale, cu fața spre mirajul unui discurs fundamentalist islamic și al unui tip de acțiune sinistă, constituie una dintre marile îngrijorări ale societăților din țări dezvoltate precum Statele Unite, Marea Britanie sau Franța. Atacul de la *Charlie Hebdo* este doar unul dintre simbolurile acestei alienări culturale, respectiv a ceea ce am numit „prăbușirea multiculturalismului liberal și redescoperirea conservatorismului identitar“. Asertivitatea crescută a Federației Ruse în relația cu estul Europei și ascuțirea tensiunilor ruso-occidentale pe zona de frontieră geopolitică, chiar dacă beneficiază, mai târziu în cuprinsul cărții, de un capitol distinct, nu putea lipsi nici din inventarul general al temelor majore. Agenda Summitului G7 este, de asemenea, un bun indicator al agendei globale a marilor puteri democratice ale lumii,

cea mai recentă reuniune a acestui Grup, cea din Germania, fiind explicată într-una dintre analizele acestui capitol. Dezacordurile tot mai pregnante din relația Casei Albe cu premierul israelian Netanyahu, care par uneori să clatine una dintre cele mai vechi și mai solide alianțe strategice postbelice, au efecte importante în Orientul Mijlociu. Discursul critic al premierului israelian, chiar în fața Congresului Statelor Unite, la adresa politicii externe a administrației Obama a reprezentat un moment surprinzător și confuz în istoria relațiilor bilaterale foarte puternice dintre cele două țări, semn că, și din acest punct de vedere, lumea se schimbă. În fine, Acordul marilor puteri cu Iranul schimbă esențial, după cum argumentez în două articole, raporturile de putere din Orientul Mijlociu, reinserând Iranul, o țară educată, cu o tradiție culturală excepțională și un potențial de dezvoltare semnificativ dar afectată de izolarea în care a scufundat-o fostul președinte Ahmadinejad, pe scena politico-diplomatică și mai ales pe piețele internaționale, spre nemulțumirea Arabiei Saudite și a Israelului. Acordul echilibrează totodată relațiile de putere și influență între sunniți și șiiți, în lumea islamică. Fără îndoială, rămân valabile reticențele și vigilența occidentală în raport cu regimul islamic de la Teheran, care a amenințat în trecut cu „distrugerea puterilor satanice Statele Unite și Israel“ și unde chestiunea succesiunii ayatollahului Khamenei, ca și a președintelui moderat Hassan Rouhani, rămâne deschisă, cu toate riscurile aferente.

Al doilea capitol este dedicat Uniunii Europene. Primul calup de articole, subsumat tematicii europene, vizează marile dezacorduri politice, clivajele și tensiunile care amenință continuarea Proiectului European. Plec de la asumția că *Uniunea a ajuns într-un punct critic*, în care, pe de o parte, realizările de până acum ale Integrării sunt impresionante (moneda Euro, spațiul Schengen, sistemul de instituții și politici comune, extinderea de la șase țări fondatoare la 28 de state membre în prezent), iar pe de altă parte blocajele, nemulțumirile și crizele se înlănțuie. Impasul actual sugerează acumularea unei presiuni care va duce foarte probabil, mai devreme sau

mai târziu, la o schimbare majoră, conceptuală și/sau structurală, a Uniunii Europene, pentru a permite adaptarea la nevoile și sensibilitățile secolului XXI. Chestiunea competitivității economice, problema șomajului ridicat la tineri, resuscitarea naționalismului, a populismelor și radicalismelor de dreapta sau de stânga, a xenofobiei și respingerii imigrației, a conștientizării diferențelor între națiuni, state, societăți și economii, a specificului și identităților de tot felul, renăscute în dauna identității culturale europene (în care mulți nici nu mai cred astăzi), precum și scăderea incontestabilă a nivelului de viață al clasei mijlocii din unele state vest-europene în ultimii zece ani au întărit ideea că *Uniunea Europeană nu mai produce același nivel de satisfacție printre cetățenii săi* pe care îl genera acum douăzeci, treizeci sau patruzeci de ani. Nici motivația referitoare la evitarea riscului unui nou război pe continent, care a funcționat acum 65 de ani, nu mai este astăzi la fel de puternică. *Spectrul dezintegrării* își face simțite primele manifestări, deocamdată în declarațiile unor politicieni, nu neapărat marginali, și în sondajele de opinie din diverse țări. După respingerea surprinzătoare (la vremea respectivă) a Tratatului Constituțional în 2005, au apărut opinii și proiecte care vorbesc explicit de modificarea Acordului Schengen și reintroducerea controlului la frontiere (lideri din Franța, Olanda, țările nordice), de stoparea „imigrației sărăciei” (Germania, Marea Britanie, Ungaria), de oprirea extinderii Uniunii (președintele Comisiei Europene) ori chiar de ieșirea din Uniune (Marea Britanie) sau din Zona Euro (Grecia), proiecte care pot fi doar începutul unui lung declin al paradigmei integrării europene și al intrării în era dezintegrării.

Criza Greciei constituie, prin gravitatea și semnificațiile ei, tema unui subcapitol distinct. Este, practic, primul caz de faliment al unui stat în Zona Euro, urmare a unui lung șir de greșeli, amânări și camuflări ale unei realități economice inconfortabile. Precedentul a fost creat. S-a pus serios problema ieșirii Greciei din sistemul euro. Ciocnirea între promisiunile ferme de refuz al austerității făcute de Syriza și premierul Tsipras, pe de o parte, și solicitările creditorilor de adoptare a unui program real de reforme, pe de altă parte, a dus

la o polemică europeană acerbă între stânga radicală și conservatori, precum și la nedorita *redescoperire a ideologiilor în Europa*. Bătălia pare a fi fost pierdută momentan de populiști, dar războiul e lung iar alegerile care urmează în noiembrie în Spania pot repune, prin ascensiunea partidului radical de stânga Podemos, problema guvernelor responsabile în Europa sau a fracturilor politice între țările competitive și cele asistate. O serie de articole pe această temă abordează „istoria” crizei grecești din 2015, de la instaurarea la putere a Syrizei în ianuarie la referendumul și apoi la așa-zisa „capitulare” a premierului neocomunist Alexis Tsipras din iulie, în fața creditorilor și a Troicii europene.

Estul Europei și Rusia sunt elementele esențiale ale uneia dintre cele mai profunde și mai severe crize geopolitice ale sistemului internațional actual, având din nou ca fundament ideea de securitate a Europei. Capitolul este structurat, la rândul lui, în trei calupuri de articole cu tematici specifice: conflictul din Ucraina, situația și perspectivele Republicii Moldova și asertivitatea în creștere a Rusiei. Teza centrală a acestui capitol, „umbrela” care acoperă în opinia mea și explică totodată întreaga conjunctură actuală a vecinătății estice a Uniunii Europene este *opозиția Moscovei la continuarea înaintării Occidentului spre frontierele Rusiei și, respectiv, acțiunea strategică de blocare a oricărei perspective de aderare a țărilor Parteneriatului Estic (Belarus, Ucraina, Moldova, Georgia, Armenia, Azerbaidjan) la NATO sau la Uniunea Europeană*. Cele trei state care au semnat Acordurile de Asociere cu Uniunea Europeană, care sunt și cele mai prooccidentale din grupul postsovietic amintit, au în prezent *conflicte înghețate și trupe ale Rusiei pe teritoriul lor* (Ucraina, Moldova, Georgia) ceea ce le face practic neeligibile pentru orice fel de aderare la structurile euro-atlantice. Scopul ultim al strategiei lui Putin pare să fie astfel *reconfirmarea zonei gri*, a culoarului „tampon” între lumea occidentală și Rusia, care se întinde de la Marea Baltică la Marea Neagră, cuprinzând țările ex-sovietice din vecinătatea Uniunii Europene și a Alianței Nord-Atlantice.

În fine, ultimul capitol al volumului este consacrat *politicii Statelor Unite*, cu impact asupra Europei, asupra vecinătăților acesteia și ecuației de securitate globale. De la contextul politic intern la modificările politicii externe în timpul administrației Obama și de la discursurile programatice „Starea Națiunii” la startul noii campanii electorale pentru alegerile prezidențiale din noiembrie 2016, „capitolul american” propune cititorilor un grupaj de zece articole pe subiecte considerate reprezentative pentru politica superputerii de peste Atlantic. Abordarea mea, ca și a altor autori, pleacă de la considerentul că, deși am depășit etapa hegemonismului post-Război Rece și am intrat în epoca multipolarismului, ceea ce se întâmplă în *politica Statelor Unite influențează încă, de o manieră considerabilă, sistemul relațiilor internaționale*, având capacitatea de a determina sau cel puțin modifica procese politice și economice globale sau regionale.

Cartea de față nu are pretenția de a releva adevăruri absolute sau de a oferi explicații atotcuprinzătoare cu privire la transformările și tendințele din politica lumii. Opiniile și asumptiile autorilor pe tematica în discuție sunt, desigur, diverse și așa trebuie să rămână. Pe cât posibil, am inclus în analizele mele și puncte de vedere diferite, contraargumente sau perspective complementare. Dar, prin întrebările pe care le ridică, volumul „*Marile schimbări...*” le propune cititorilor *teme de reflecție esențiale* în contextul actual, cu deschideri spre cele mai importante linii de evoluție în politica internațională. Răspunsurile punctuale și le pot da, ca întotdeauna în asemenea situații, cititorii înșiși.

Mulțumesc Editurii Trei pentru interesul acordat publicării acestei cărți și domnului Lucian Popescu, editorul Contributors.ro, pentru atenția, promptitudinea și profesionalismul cu care a onorat colaborarea noastră din ultimii trei ani.

Valentin Naumescu
septembrie 2015